

Юр. Буревій

Су́рми сні́б

СУРМИ ДНІВ

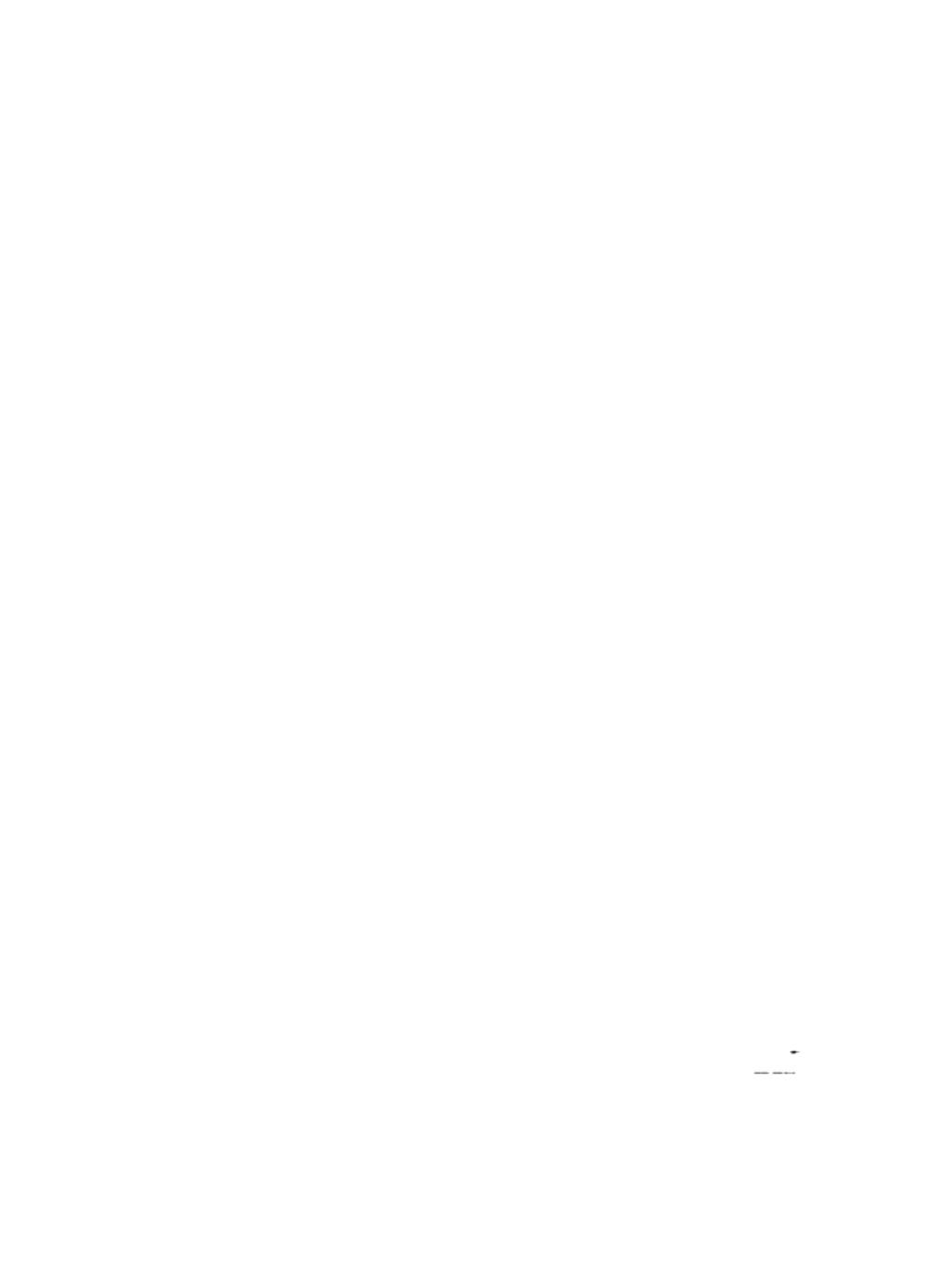
Накладом «Українського Вид-ва», Краків, Райхсштр. 34.
З друкарні „Поспішиої”, Краків, Райхсштрасе 34.
Verlag: „Ukrainischer Verlag”, Krakau, Reichsstr. 34.

Юрій Буревій

Сурми днів

п о е з і ї

**Українське Видавництво
Краків 1940**

В іржавих відблисках вогнів
Щó час жорстокий принесе нам?
— Ось, чуй, як виуть сурми днів,
Як вітер шарпає знамена!

Для тих, що від меча впадуть —
На гріб шолом і вязку квітів.
І далі — виструнчена путь,
І знову — рватись і горіти!

ЗНАК ГРИФА

В цей лютий час, що крицею гrimить,
У дні брехні, і мсти, і зла, й безправя,
Коли ще їх на постументі ставлять,
Коли від бунту серце бурунить, —

В цей гнівній час, у цю злосердину мить,
Мої уста жорстокість бою славлять
І грифа знак, не голуба, обрав я,
Щоб окраїнав мій гордовитий щит.

На львинім тілі голова орлиця —
Так повстає, назустріч хуртовинам,
Той штахолев, моого ордену знак;

Ударом крил і криком войовничим
Він зустріча, не знаючи щó лик,
І сик злоби, й криваві вогнєвиці.

Навколо ніч. Дрижать кругом вершини.
Впав на чоло нестяминих заграв блиск,
І тіні ждуть, коли — як гаєло — кинеш
Свої слова у клекіт бойовиськ.

В простори бути гучні літаври й сурмп,
— Страшна красо прийдешніх, бурних днів! —
В останній похід накликати юрми,
Палким серцям віддавши свого спів.

Усе — добі. Усе — напругу мязів,
Вогонь душі, що крізь віки горить,
Жбуринути дніам пориву та екстази
За мить одну, за довгождану мить.

В якій залізній споєї
Ти знову гнівом прогримиш,
Уставши — вся вогонь і блиск
Землі й історії своєї?

Знаки зловісні звідусіль
І небо хмуриться від сходу:
Ще ждуть великого походу
Простори витоптаних піль.

Ще ждуть, аж блискавка вогниста
Розірве далеч гарпупом...
Ти ж озираєшся кругом
З тривогою: та ні — не триста

Стойть готових навкруги,
Щоб, хвилю стрінувши буревиу,
Обніти і струснути землю
Запалом юної снаги!

ХОЛМ

I.

Так, як велено у пісні,
Я хвалу князям складаю,
Що з залізними полками
Тут стояли на межі.

Перше слово — для Романа,
Що мечем сягав за Вислу,
Що, як каже літописець,
Грізний був, як крокодил.

Друге слово — для Данила,
Що карав людей татарських,
Що столинами Холм оздобив
І собором на горі.

Лев — хай третє слово візьме:
Гідний був він батька й діда,
Захопив він Люблін боєм
І по Краків посягав.

Їх земля була багата,
Та з окрас землі тієї
Найславніша і найкраща —
Ti Мстиславичі були.

Бо, коли спалили Київ
Орди Суздала й Батия,
Золотилося княже сонце
В них ще довго над Холмом.

ІІ.

Все впертіша й довша
Стає боротьба,
Ляхи — від Мазовша,
Від сходу — орда.

Впав збурений Київ,
— Де ж меч твій і щит?
Ще бліск нашагії
З Холму лиш блищить.

На варту окраїні
Там скликує ріг,
Данило збирає
Синів трьох своїх:

Зійшлись удолині,
Шумлять корогви,
На багрі та сині
Чуд-грифи й леви.

**Зриваються коні,
Копитами бути,
Куди до кордонів
У куряви путь?**

**Немає вже стриму —
Туп чорних павал,
І меркнє від диму
Небесна смаль.**

III.

А там, де плещеться води
Під подувом хвиляста смуга,
Списи монгольської орди
Виблискують потойбіч Буга.

Ті, що лишились там живі,
Схиляють плечі над плугами,
І сіють просо татарві
Із гостроверхими шапками.

Там виє зголоднілим псом,
Блукаючи простором, вітер,
Там напивають кумисом
І кажуть смак його хвалити.

Звідтіль лиш часом, уночі,
Пробється хтось уплав крізь води
І довго, з жаху тримточи,
Сказати слова він не годен.

IV.

Це ми тут випалили слід,
Свої поставили будови,
Тут нами вимріяний міт
Всякнув у землю струмом крови.

Ми повертаємося лише п'ять
На давню предківську дідизну,
Прориту нашим лемешем:
Даремнє нам справляти тризну —

Залізня вікових оков —
Прийшов наш час — і ми струснули
Й, ось, руку простягаєм знов
Із сьогочасного в минулі,

І там, де буряком роки
Під вітром гнулися на могилах,
Нові карбуючи знахи,
Буяє юність шестикрила.

V.

Сонце над заходом стало, черлесе, як щит,
Трави колишуться, порскають спутані коні,
Верби шумують, ріка узороччям тримтить,
Крики пастуші, — як гомін у синяві дзвонить!

Вовчої ягоди, глянь, нахилилася бростъ
Дням і сторіччям... Сповнилося серце отрути.
Люди надходять. В очах їх безобрійних щось
Тъмяне проблискує, давнє, далеке, забуте.

Книжка тут волость — на камені зрізьблений слід.
Зпову неспокій, тривожпе щось побочах спиться.
Шлях у вибойнах. Кличе. На захід, па схід.
Риси гостріше на юних стинаються лицях.

VI.

Стоїть же столи поприще от города камен,
а на нім орел камен ізваян...

Іпат. літопис.

У напрузі горбів, що підводяться круто,
В тверді брил камяних, у неспокой хмар,
Ще вчувається міць, міць могутню й вайку ту,
Що в ґраніті віків свій парізьбила карб.

Тінь стає над горбом — і обпалює стопи
З нерозкритих ще надр невидимий вогонь,
Де державні віки, в иил затоптаній попіл,
Про минуле ще снять свій нескінчений сон.

З гостролукіх віків тут ще башти сторожать,
Ген, на захід, за Вепр, поглядають хмурий,
Чи у куряві рать не дуднить де ворожа,
Чи не лижуть небес язиками вогні?

Та лиш вільхи тремтять і шепочуть щось верbam,
Чорна галич, сполохана, б'ється й кричить,
І в тім галичім крику, в надгрижених щербах,
Є трагічна краса неповторних століть.

Неновторних? — Та пі, — серце знову повторне!
У простору цього геройчний фрагмент
Впілось жадно воно, — і стає знов незборне,
І всі мертві роки — лиш хвилина, лиш мент,

Що над ними воно знову крила орлини
Розпостерло на клич буревісних вітрів,
І, пробуджене враз, знов живе, не камінне,
Твердо й владно вперед свій випружує зрыв.

VII.

Тут, на межі працідінних окраїн,
Де слави слід старої ще не щез,
Він став струпкій, одна з найперших стеж,
І з княжих башт він зорить у безкрає.

Він не забув, він досі памятає,
Як гомонів простором брязкіт лез,
Як захід слав кривавий блиск пожеж,
І як удар кришився Бурундаїв.

Ще не скінчилася лиховісна гра;
Але, як древнє, випнулася гора,
Вершки дерев гойдаючи на вітрі,

Над ними всіж каміння вироста
І пружиться їх горда висота
Над лядську зраду і монгольську хитрість.

ФРАГМЕНТИ

I.

У суетливості щоденій
За хлібом емігрантським, день
За днем минає: для надхнення
Часу немає. І лишең
По вечорах, або почами,
Засівши при столі з книжками,
Чай на машинку спіртову
Поклавши, змерзлою рукою
Пишу слова, бючись з собою
За слово кожне. Та живу
Тоді насправді: дрібничкове
Все віддаляється кудись
І захлипає дивна повінь
Все серце неспокійне. Бліск
Незнаних заграв полум'яний
Ще недосягнуту красу

I, ввесь у творчому палаці,
Свій жар крізь темряву несу.
Усе високе, недосяжне,
Неначе близкає тоді,
I дух, окрилений, відважний,
Ширяє вільно в висоті;
Усе минуле, все майбутнє
Встає яскраво перед ним
I бачить він єдине, сутнє,
Зухвалим поглядом своїм.
Усі події він обиєти
З початку хоче — до кінця,
I хоче всі вузли розтяти
Ударом смілого меча.
Правам буденним не коріться,
Не знає він ні меж, ні стін,
Донітливий, як блискавиця,
Всю дійсність протинає він.
I пристрастю палкого зору,
Днів відхиляючи покров,
Зорить геройку сувору
Своїх задуманих будов...

· · · · · · · · · ·
· · · · · · · · · ·
· · · · · · · · · ·
· · · · · · · · · ·

II.

Підводику голову до шиб:
Світла вже погасають. Північ.
У нальці холодно. Та скрип
Пера чарує ще. Нерівні
Рядки виводить на папір,
Їх перекреслює, аж знову
Строфу він виведе готову —
Так міцно виростає вірш,
Так нульє відцокує ритмічно
Слова — ударами бійця,
Так вірш підводиться над піччю,
В ворожі цілячи серця.
Наказ: пі вірша, пі удару
Не сміеш схібити, затям! —
Хай у добу вростає яру
Мистецтво, здійснене життям.
Весь жар ліричного сновиддя,
Несправдість, і любов, і гнів,
Постав перед обличчям днів —
Хай візьмуть буряне насліддя.

У хижім крутежі подій
Гори, люби, иенавидь, жий
Гарячим віддихом, аж вдарить
У серце вихром бойовим
І пісня над піснями — гими,
Прорветься звитяжно над хмари.

.
.
.
.

КЕНІГСБЕРЗЬКИЙ НОТАТНИК

I.

Від моря сивого прибій,
За буруном бурун,
Розносить подув вітровий
Пісок із білих дюн.

Ударив перший піний вал:
О, моря гів і рик! —
Вітає вранішній причал
Різкий чаїний крик.

О, мандри далеччю морів,
Розливом бурних вод! —
За вас віддам я все: свій спів,
Свій спів віддам стокрот.

Щоб тільки синяву очей
Поїв новік простір,
Вночі ж на серце щоб зиад рей
Силивала туга зір.

II.

Вгрузаючи копитами у місь
Поганського потоптаного тіла,
Вони сюди проходили колись
І хрест чорнів на їх керселях білих.

Брати ордену, на сухій землі,
При яловім балтійськім узбережжі,
Цегляні кірхи ставили свої
І, проти сходу, замки гостровежі.

А, як стихала бойова луна,
Коли іржесю покривалась криця,
Їх кликала звабливо далина, —
Метким купцем ставав колишній лицар.

Десь серед порту, де гудів юрби
Веселий сміх, він ждав, тривоги повний,
Чи вернеться з непевної плавби
Щогласті шкуни з вантажем коштовним.

III.

Хто не будь з предків-козаків,
Або який з студентів хвацьких,
Давно, бувало, проходив
Старим цим містом гаїзатським.

Ще інше синилось на горі,
Внизу — ріки стяга широка,
І вежі в золоті, старі,
І брості пишного барокка.

Далеко мріла, мов крізь дим,
І академія гостинна,
Де донекла до біса всім
Сухасхоластника й латина.

Та їй, докучливій, салют!
Склади їй свій низький уклон ти,
За те, що виручала тут,
У вченому Регіомонті.

У порті часто він ставав,
Ловив солоний подув з моря
І жадно піздрі роздував
Той степовик з-над Чорноморя.

Коли ж надходила здаля
Струнка германка, наче щогла,
У захваті, як інші я,
Він посылав за нею погляд.

Однакий в жилах нам рвучкий
Бив струмінь збуреної крові,
Обидва ми кохали в ній
Волосся золотого новінь,

І гордо витягні уста,
І смаг від сонячних цілунків,
І морем випещений стан,
І вітром витончену стрункість.

IV.

Тут, за собором, з лип сухе спливає квіття,
І подих старини накликує: ходи!
І серце линє ген — крізь дні, роки, століття,
У час, як лини ці були ще молоді.

Повз вікна. що густим закриті виноградом,
По ріні на стежках цих тихих, вікових,
Колись прохόдив Кант, заклавши руки ззаду,
І в мізку на моток звивав він Ding an sich.

Лежить він тут же. Ось його бібліотека.
Напроти — саркофаг у сутіні колон.
Сюди не долетить шумного міста клекіт,
Ніщо не сколихне філософовий сон.

Хіба — о, зваж життя незмінний тяг, посте!
Напроти вибіжати із школи хлопчаки
І пустотливий мяч перестрибиє штахети,
І подереться хтось із них, небоязкий,

Крізь огорожу ту до князя мислі в гості...
Стояв у мить таку всеміхаючуся я:
Вгорі мовчав собор. І все здавалось просте —
Й минуле, й юністю полонена земля.

V.

Цятки недомальованих хмарин
На синяві, до обрію налитій,
Синилось сонце в винній, і вітер
Нечутно проиливає далечінь.

Де — межі моря і людських хотінь?
Ось промайнула чайка по блакиті:
Прижмуриши вій — і не зловиши миті,
Несхопної, як перелетна тінь.

Далеко десь, шиплять неситі води,
Все близчче гук бурунний їх надходить
Крізь суходоли й світові моря;

А тут — рукою у піску сипкому
Перебираєш золотъ янтаря,
Із мушкою, захованою в ньому.

АТЕНА

Крізь димом вижерту блакить,
Що знов віщує кров і біди,
Глянь, Діва панцирина блищить
Зміїним золотом егіди.

Вона, у крутежі навал,
Сама закохана у війнах,
Арессовий стрічає шал
Незрушило-строга і спокійша.

ПРОРОК

В моєму серці тайна
І сам стаю ввесь незбагнений,
Однако — наяві, чи в снах,
Все позасвана вона
Триває внерто біля мене.

Усі кричать мені: дурний!
Нокинь даремні таємниці,
Як ми — кохай, і їж, і пий,
Гуляй по бенкетах, не мрій,
Бо знай: тобі не жити двічі!

О, незворушники землі!
Слова у вас примильні й прості, —
Та як прийняті їх мені,
Коли у рідиній стороні
Блukaю лиш мандрівним гостем?

Як серце в мене авідтіля,
Де дух у буряному гніві,
Мов вихор, пробстором гуля,
Де на захмарених шишилях
Слова написані жахливі.

І що, як розкажу їх вам
І спокій ваш занепокою,
І ви, покинувши свій храм
Земних утіх, до світлих брам
Всі помандруєте за мною.

І що, як, манені вогнем,
Колись, без жои, питва та їжі,
Ми підемо — і під шиплем,
Не досягнувши, упадем
Десь на узбіччях білосніжних?

Тоді гукнуть до мене: він
Обманець, не пророк! — Не вивів
Нас до обіцяних вершин —
І що ж казатиму про чин
Зневіреним в красу поривів?

Г О Л О В А

(З *Вергарна*)

Складеш ти голову на багрі ешафоту,
Заблісне хижко ніж, задзвонять дзвони з веж,
І крикнуть мускули, і буде для пароду
Велике свято свят і блиск кривавих лез.

І пурпурні сонця, в сірчаній млі пожару,
Сонця і вечори, в карбункулах вогнів,
Ліричних злочинів своїх побачать кару
І — чи останню мить твій зір зустріти вмів.

Юрба, що зло у ній потворністю зміїться,
Утишить свій бурун при гордості твоїй
І враз труну в крові, з твоїм блідим обличчям,
Мов мати, піднессс, колишучи її.

I, наче чорний цвіт, порочна, де вогнями
У барвах блискавиць прекрасна стигнє їдь,
Величина й потужна твоя не згине память,
Несхитна, як кинджал, що тіло бороздить.

Складеш ти голову на багрі сшафоту,
Заблісне хижко ніж, задзвонять дзвони з веж,
І крикнуть мускули, і буде для народу
Велике свято свят і блиск кривавих лез.

Чекало серце іспадармо:
Ударив довгожданий час; —
І світ, пробуджений алярмом,
Тісніше натягає каск.

Жадливо вслухуюся: музик
Далеких близчачає луна,
І з гнівом вижидаю музи —
Куди ж поділася вона?

Та ось схилилась наді мною:
Хвилюють груди, в зорі — пал,
Стає й, первовою рукою,
— Скоріш! — завязує сандал.

У горлі накипають звуки
І крила виростають — вшир,
І „р”, мов скорострільний грюкіт,
Вже рвучко врізується в вірш.

Все ближче бліски полумяні,
Вий переможної орди;
Дивлюсь на музу: — в барабани?
Вона ж затримує: — пожди!

ОДІН

Вночі пристань і слухай: далечінь
Вся стугонить. Зірвались буреломи,
І вовчий вий, і кручині кряк, і громи
Лулою ринуть. Це повстав Одін.

Під грюк копит, під посвист хуртовин,
У піч важкі підводяться шоломи:
Вдаряє вал — усе трощить і ломить
Його страшний, його залізний риц.

Все ближче він: у вихровому гніві
Гігантних скель зриваються обриви,
Дуднить земля у чорних ранах вирв;

До неба скроні піднеси гарячі:
Не відчитаєш буресних призначень
З задимлених, налитих кровю зір.

...жду страшних ночей...

Л. Українка.

З румовиць і вогню свій скарб найбільший — правди,
Озлобленим богам не відданий на мсту,
Від свого вогнища, відходячи, забрав ти
З собою і несеш крізь стужу і слоту.

Позаду посвисти, якісь охриплі крики,
Чужі слова в устах, розчавлені серця.
І зловорожий гпів, такий, як твій. великий,
Що стрінеться з твоїм, зчепивши — до кінця.

Та, крізь туман і дим, щораз певніше, ближче,
Зривається, встає — о, добре бачиш ти! —
Над катаклізмом днів, над чорним бойовищем,
Високе полумя єдиної мети.

І ждеш страшних почей, глухих ударів криці,
Твердих, як серця стук,—ти їх так довго ждав!—
Аж перстнуть простір тридзьобі блискавиці,
І гнівний рев стихій, і Альказари слав.

Далечина розкрилась сіро,
Край необмеженості — в млі.
О, на яку подобу й міру
Ми можі викроїм Твої?

Яким кам'яноокрицім валом
З заліза, крові і вогню
Границю обвести Твою,
Щоб вічну стримати навалу?

Склубивсь від гніву в горлі крик ...
Ось знову: орди це — чи хмари?
— Касоги, половці, хозари,
Теліг за обріями скрип.

І чорний шлях їх — нескінченний...
Дуднить від тупоту земля.
— Коли ж, коли ж щити черлені
Перегородять знов поля?

ЛУНИ ДАВНИНИ

Хиже серце спишилось на грані,
Визирає із далечі путь,
З Абесгуну і Тмуторокані
Знову лупи чавунні гудуть.

Це озвалось минуле, одічне,
Знову серце у стисках тремтить,
Це в крові бурунить невідкличне,
Це шумує легенда й міт.

Стань під зорями: в завірюхах
Зодіяки страшних знаків —
Чуй всією натугою духа
Важкостопний поход віків;

Хай усім слабонервим, кволим,
Деревіє розум — нехай! —
Крізь своє спопеліле поле,
Крізь руїни сліди — рушай.

Це піщо, що зчорнілою кровю
Дням твоїм запеклися уста —
Ворог знає — ми встанем знову
Гураганом своїх повстань!

Це піщо! Ще новою міщю
Надхнені встануть сини,
Це піщо, що сповиті ніччю —
Тим ясніш спалахиуть вони,

Як навала весняна, незборні:
Задуднить, задуднить земля —
Ще Михайлівський другий собор ми
Вгору здигнемо з цегли Кремля.

Загородим лісом ікластим
Дороги ордам лихим,
Піском і валізом — за Каспій —
Заметем їм навік шляхи!

Крок днів приспішений. Знялися
Призначень лиховісні крила,
Мов тінь важка на видноколі;
Це міра мір земних сповинилася:
Все, пророковане колись,
Уже здійсняється поволі.

Зціпи безжалісне серце. Так!
Слова в рядах перемунитровуй.
— Як гураганить в скронях кровю
Рин передчуваших атак!
Ось глянь крізь дим залізних воєн:
Бе крильми Ніке, пияна боєм.

В обличчя, вітре дужий, вдар —
Весь гльоб стисни в сутугих корчах,
Крізь попелниць незгаслих згар
Шляхи для молодих народів —
Встає ж це сила формотворча,
Страшна нестриманість походів.

Спалахує із глибу лон
Давно народжений вогонь,
У захваті мільйонні іскри
Вибризькують назустріч зорям:
Як коням, роздуває ніздрі
Античний подув Чорноморя.

Хаос, румовища держав.
Нема ні пристані, ні дому.
Ще лиш Атенин спис ясніє,
В дорогу кличе невідому,
Бо знову жданий час настав
Перетворити в дійсність мрії.

З М И С Т

В іржавих відблисках	5
Знак грифа	6
Навколо піч	7
В лікій залізній епонеї	8
Холм	10
Фрагменти	20
Кенігсберзький потатник	24
Атена	31
Пророк	32
Голова	34
Чекало серце	36
Одіп	38
З румовиць і вогню	39
Далечина розкрилася сіро	41
Луни давнини	42
Крок днів	44

